

Yurtsuzluk İtkisi ve Anayurt Otelı

Ramazan Korkmaz*

Yurtsuzluk İtkisi ve Anayurt Otelı

İnsanoğlu, doğayı iradesiyle dđnüşürerek ondan bır dünya kurar. Bu etkinlik, ontolojik olarak insanın dünyada kendine bır yer edinme ve böylece varlığını kanıt-lama dürtüsünden beslenir. Anayurt Otelı'nin başkişisi Zebercet, ana rahminden travmatik bır dışlanma psikozuyla dünyaya gelir. Fakat bu dışlanma sendromu, yakınlarının ölümüyle de gelişerek adeta onun yazgısına dđnüşür, ailesi, arkadaş-ları ve toplum onu dışlar. Bu nedenlerle Zebercet, gerçek dünyada duygusal olarak kendini hiçbir yer'e ve hiçbir kimse'ye bağlayamaz. Bilinçaltı animasını temsil eden Gecikmeli Ankara treniyle gelen kadının varlığı, onu bu karanlık mahzenin-den bir an olsun dışarı çıkarmaya yarasa da, bu geliş'in geç kalmışlığı ve süreksiz-liği, onun yurtsuzluğunu iyice somutlaştırır. Hiçbiryerdeliđi'nı içgüdüsel olarak derinden duyumsayan Zebercet, histerik anılar mağması olan bilinçaltındaki kalıt sđđnâklara tutunmak ister. Böylece parçalanmışlığı tamamlanacak ve yaşamı bır anlama dđnüşecektir. Ne var ki, geçmişin ondaki sürekliliğinin göstergesi olan bu histerik anılar mağması, onu cinayete ve intihara sürükleyecektir.

Anahtar Kelimeler Türk romanı, Anayurt otelı, Yusuf Atılgan, Psikanaliz, anima, yurtsuzluk itkisi

Motivation of Homelessness and Anayurt Hotel

Human-being, transforming the nature with his desire, constructs a new world. This activity is fed ontologically by humanbeing's need of existence. Zebercet, the protagonist character of the Anayurt Otelı (The Motherland Hotel), comes earth by psychosis of a traumatic refusal from the mother womb. But this syndrome changes into his own fate with his relatives' death. His family, friends and community exclude him. Because of these causes, he cannot be close to anybody and anywhere. The existence of the woman who came by the delayed Ankara train, helps him to come out from his dark cell. However this late coming is not enough for his rescue. He feels more lonely. By this way, he has the insist of grabbing his own subconsciousness shelter. But the magma of this hysteric memory, directs him to crime and suicide.

Key Words Turkish novel, Anayurt Otelı (The Motherland Hotel), Yusuf Atılgan, psychoanalysis, anima, landless drive

* Prof. Dr. Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi,
ramazan.korkmaz@emu.edu.tr

A. Dünya/Ben ve Zebercet

Kişioğlunun dünyada kendine bir “*yer edinme*” çabası, onun insanlaşmasının en önemli etkinliğidir. Hayvan, daima çevreye tutuklu kalırken, insan çevreden kendine bir dünya kurar ve orada kendini yaşar. Bu durum, bir bakıma insanın ontolojik anlamdaki kendilik sınırlarını keşfetme ve ‘dünyadaki yeri’ni belirleme etkinliğidir.

Dünyadaki yerimiz, varoluş kesinliğimizin “burada”lık boyutunu oluşturur. Varoluşun ikinci boyutu ise, kendini kuran insanın “şimdi”liğini kavraması ve bu aydın bilinçle geleceğe yönelmesiyle biçimlenir.

Anayurt Oteli’nin⁽¹⁾ başkışisi Zebercet, geçmiş, parçalanmış/kırılmış anılar, gerçekleştirilmemiş projeler ve yok edilen yaşamlar boyutunda bir tükenişler dizgesi olarak algılar. Böyle bir geçmişin “anı” niteliğindeki sığınakları, onun kendi ve dünya gerçeklerinden daha çok kaçmasına neden olur. Zebercet’in iletişim başarısızlıkları, adeta geçmişin bu sığınak mekanlarını besleyen bir kaynak niteliğine dönüşür. Bu yüzden kendini kuran bu ‘kalıt sığınak’a her gidişinde/kaçışında itilmişliğini, yalnızlığını ve başarısızlığını daha çok duyumsar. İçinden çıkılmaz bu durum, onu bir labirent vehmine sürükler.

B. Bilinçaltı Labirentlerinden Yeryüzü Çıkmazına

Zebercet, geçmişin anılarıyla her yüzleştğinde, hiçbir anlam katamadığı yaşam karşısındaki çaresizliğini daha çok duyumsar. Zebercet’in bütün dünyasını kuran ve bir tür anılar galerisi olan bu sığınakta, yaşayanlardan çok ölülerin etkinliği hakimdir. Anımsanan, örnek alınan, yaşatılan onlardır; henüz ilkokulu bitirirken ölen anne, genç yaşta (19) kendini asan Faruk dayı, Mevlevi çilehanesinde 40 gün kalması gerekirken sürenin tamam olduğunu sanıp 22. günü çıkan ve ölen Nurettin Bey, oğlunun intiharına dayanamayıp iki gün yattıktan sonra birden ölen Nebilanim (s.56), topyekün bir tükenişler silsilesi olan Keçecizadeler tarihi vd...

Bütün bu travmatik anılar mağması, bir bakıma onun trajik yazgısını da içermektedir. Zebercet, dünyalık yaşantısındaki *koksuzluğünü* ve *bir yerde olamazlığı*’nı, bu sıcak anılar mağması üzerinde duyumsar. Onun hasta bilinci biraz da yapay zorlamalarla bu travmatik tükenişler zincirinden kendine bir tarih oluşturmak ister. Böylece, hiçbir yerde’liğinin değersiz ve saçma gördüğü yaşam, bir anlama dönüşecek ve kendisi de bir parçasına dönüştüğü bu anlama katılacaktır.

Zebercet, fenomenolojik açıdan bakıldığında neyin öne sürümüdür? Hangi varlık kendini Zebercet kılığında açıklamak istemiştir? Bu açıklanmanın gereği, nedenleri ve sonuçları nelerdir?

⁽¹⁾ Yusuf Atılgan. Anayurt Oteli. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004

Zebercet, fenomenolojik bir dikkatle bakıldığında, bir yersizlik/yurtsuzluk itkisi olarak görülebilir. O, bir yerde olamayan sürgün bir yazgının çılgılığıdır. Çılgılık ise, mekansızlığın ya da yurtsuzluğun akustik imgesidir. Dünyada kendine yer edinemeyen her fenomen bir çılgılığa dönüşebilir. Böyle bir çılgılığın, yükselen frekanslarında topyekün bir dünyayı reddedebileceğini söyleyebiliriz.

Zebercet'in yurtsuzluğu, 7 aylık erken doğumu (premature) ile başlar. Bu erken doğum, ana rahmi gibi 'mutlak güven ortamı' denilebilecek 'sıcak bir yurt'tan mekansal anlamda *dışlanma* veya *sürülme* sayılabilir. Kendi içinde pek çok kusur, eksiklik ve marazi yöneliş tohumları barındıran bu dışlanma, onun sürgün yazgısının başlangıcını oluşturur. Zira bu durum, ilk kendilik deneyimlerini yaşamaya başladığında, babası ve annesi tarafından, psiko-sosyal bir tecrit unsuru olarak da kullanılacaktır; "*(babası) Patlama oğlum; şu külü alayım. Ananın karnında yedi ay nasıl durdun.*" (.), "*(annesi) sabret biraz. Ne oğlan. Karnımda bile sabredemedi dokuz ay.*" (s.13) Babanın ve annenin doğumdaki "erken oluş" veya dışlanma'nın suçlusu olarak Zebercet'in sabırsızlığını göstermeleri, Zebercet'in bilinç yapısından yansıtılarak şöyle kınanır; "*(Bu doğumda gerçekten sabırsızlık diye bir şey varsa sabırsızlık edenin ana karnındaki dölüt olduğu düşünüleceği gibi anası olduğu da düşünülebilir. İkinci olasılık daha akla yakındır. Ana karnındaki dölütten doğmuş-büyümüş bir insan davranışı beklemek saçmadır; ama ilerlemiş yaşta kırk dört yaşında gebe kalan bir kadın böyle bir sabırsızlığa kapılabilir; üstelik bu kadın bundan önce biri iki, biri iki buçuk, biri uç aylık uç çocuk düşürmüştü.*" (s.13-14)

Zebercet'in, anne ve babasınca önemsenmeyerek *değer duygusunun mekanları* olan *sevgi* ve *şefkatten* de örtülü bir biçimde sürülmeye çalışıldığını görmekteyiz. Daha sonra da bizzat bu değerlerin kaynaklarını yitirecektir; hemen yaşam yolunun başında annesi ölür. Sevgi ve şefkatin duyusal mekanı olan anne, adeta ondan ürküp kaçır ve onu yapayalnız, korumasız bırakır. Bu durum yurtsuzluğu dolayısıyla boşlukta kalan sıradan bir sesin çılgılığa dönüşmesindeki ilk aşamadır. Annesi gömüldükten sonra imam, Zebercet'e ninesinin adını sorar, ama yanıt alamaz. Zebercet utanır. Zira ninesi, Haşim Bey konağındaki beslemelerden birisidir ve doğum yaptıktan sonra adeta baştan atılmıştır. Onun köksüzlüğü, biraz da annesinin bu trajik öyküsünden beslenir.

Bütün bu itilmişliklerin bilinçaltı yapılanmasıyla ortaya çıkan Zebercet, nesep olarak köksüzlüğün gizli bir utancını da içinde taşır. Belki de bu yüzden sürekli olarak kendini Keçecizadeler sülalesine ekleyerek zamansal bir tutanak arayacaktır. Ailedeki bir dizi travmatik ölüm süreçlerini takiben askerlik dönünde ise, babası ölür; güven ve özsaygı mekanı da böylece kaybolmuştur. Zebercet, yeryüzünde yapayalnız bir sürgün gibidir. Dünya onun için içinden çıkamadığı bir cezalandırma labirentidir; travmatik bir doğum sendromu ile

atıldığı bu labirentten *topluma, dünyaya bir türlü yeniden doğamaz*. Sürekli ürküntü içindeki ruh, sığındığı bilinçaltı labirentinden dünyaya bir daha dönemez. Zayıf kişilik yapısı, onun ruhsal kapanışından/çekilişinden yeni ve yaratıcı bir hamle üretmesine olanak da tanımaz.

C. Ev-Otel İkilemi ve Ödünçlenen Tepki Biçimleri

Anlatı yapılarının çözümlenmesinde, temel güçlerin çatışmasını yansıtan KORA şemasına göre (Korkmaz, 2002, 273), karşı değerleri simgesel düzlemde temsil eden otel, gecelik duraksamaların mekanıdır. Yani sürekli yurtsuzluğun geçici yurdudur. Dolayısıyla içtenlik düşlerini barındıracak bir ev atmosferine sahip değildir. Bu iğreti mekan, ev işlevinden yani varlığı koruyan “gerçek bir kozmos” (Bachelard, 1996, 32) niteliğinden *yalıtılmıştır*. Bu yüzden içinde yaşayan düşçüleri korumaz, koruyamaz. İlk aşamada ana rahminden dışlanan/atılan Zebercet, Otel macerası ile ikinci olarak da içtenliğin mekanı evden dışlanmıştır. Kalımlık değerleri ve düşleri yaratan, koruyan ev, böylece işlevsiz kılınmış ve kişi yalıtılmıştır. Zebercet’in bilinçaltı, bu yalıtık mekanın mahzeni gibidir. Konak/ev ile Otel arasındaki süreçte yaşanan tüm trajik tükenişler Zebercet’in bilinçaltısında depolanmıştır.

Kendi edimleriyle hiçbir zaman yaratıcı özne ilişkisi kuramayan Zebercet, bu saklanmış nevrotik anılar mağmasının dışavurumu gibidir. Bu durum, Zebercet’i daima kendisi olmaktan çıkararak bir diyalektik bütünlüğe gönderme yapar. Sözelimi, kendi işini seçemez, kendisince seçilmiş hiçbir dostu yoktur, yaşamak gibi kutsal bir süreci, kendine özgü tek bir eylemle dahi bezeyemez; taklit yoluyla bellediği davranışları dışında iradi hiçbir tasarrufta bulunamadığı gibi, nerede ve niçin olduğunu da asla düşünmez.

O, erken doğum ya da dışlanmanın bir türlü kendisi olamayan yarımlığını yaşar; işini babadan kaldığı biçimde bir ‘bekçi’ kimliği ile sürdürür. Cinselliğini ve karşı cinsle yönelimini, otelde bir sığıntı gibi çalışan gündelikçi kadınla kurduğu ölü bir ilişki ile tatmin etmeye çalışır; “*ortalıkçı kadının odası ter kokar. Çok uyur kadın, erkenden yatar (..) Çoğu geceler bu odaya girer, kadının yanına uzanırdı. Çıkarırken uykusu bozulmasını diye (..) yatar (..) üstüneyken bile uyanmazdı*” (s.8)

Zebercet onu bir insan gibi görüp rızasını almak, dokunmak, sevişmek, uyardırmak yerine, doğrudan ona tecavüz eder. İşin asıl feci yanı, her ikisinin de bu tecavüzün farkında olmayışıdır. Oysa bu ilişki her iki insanı da ontolojik anlamda yok eder, onları birer tecavüz nesnesine dönüştürür. Zebercet’in cinsel yönelimi bu tür sapmalarla devam eder. İnsanlarla sağlıklı iletişim kuramayışı, onu, şizofren bilincinin yaşamdan ödünçlediği tiplerle özdeşleştirerek fetiş hale getirdiği nesnelere sevişmeye iter.

Bu noktada temel fetiş nesnesi, “*gecikmeli Ankara treniyle gelen kadın*”ın otel odasında unuttuğu havlu ve bir gece üzerinde başını koyduğu yastıktır; “*Soyundu; gıysilerini askıya astı. Ayaklarını yıkadı.; otelin havlusuyla kuruladı. Dönüp yatağa girdi, yorganı üstüne çekti. Yastığı çevirdi, sarıldı; yüksek sesle ‘Gelmeseydiñ ölürdüm’ dedi. Yastığı kokladı, öptü (...) Sıcaktı içerisi; avuçları terliyordu. Doğruldu; yorganı ayakucuna itti. (...) Kadının unuttuğu karaları ince, sarıları, kırmızıları kalın çizgili havluyu demirden aldı; yatağın ortasına serdi; yastığın bir ucunu havlunun altına çekip abandı; sarıldı. Yüksek sesle bir daha ‘Gelmeseydiñ ölürdüm’ dedi. Kadın bir şey sormuştu anlaşılan; ‘Evet’ dedi. (...) kadınınkine benzetmeye çalıştığı ince bir sesle ‘.. bırakma sakın; (...) ‘nasıl seninim’ dedi.’” (s.41)*

Zebercet, cinsel açlığını fantastik kurgularda tatmin ederken bile, anılar mağmasından ödünçlediği rolü oynamak ister. Sözelimi, küçükken anasından duyduğu ve onun bilinçaltına yerleşen lezbiyen kadın Kadriye Kalfa’nın besleme ile sevişmelerini hiç unutmaz. Zebercet fetiş nesnelere sevişirken söylediği “... *de ısır*” (s.41) sözü aslında Kadriye Kalfa ile sevişen besleme’den ödünçlemiştir; “ (... *de ısır,*” diyormuş besleme” (s.55)

Ayrıca Zebercet’in fantastik sevişme sahnesinde söylediği “*Evet (...) bırakma (...) nasıl seninim*” (s.41) gibi sözleri de yine, otelde kısa bir süre kalan ve kapılarını dinlediği karı koca öğretmenlerin -sayfa 27’de geçen- ateşli sevişme sahnelerinden aynen ödünçlemiştir.

O, fantastik sevişmeleri de dahil, hiçbir zaman ‘kendisi olan’ bir davranış biçimi geliştiremez. Bu yüzden kurulu düzene ödünsüz bir biçimde uyarak varlığını korumak, devam ettirmek ister. Zebercet, büyük bir özgüven eksikliği yaşadığından, dağınıklık ve değişimin kendini yok edeceğini düşünür. Bunun için aşırı ölçüde rol ve kimlik ödünçlemesine gider. Öyle ki, ortalıkçı kadını boğması bile, Faruk dayısının Fevziye Mektebi’nde iken kendisini sürekli dışlayan ve aşağılayan bir çocuğun boynuna atılarak onu boğmaya çalışması ile örtüşür. Dayısının Fevziye Mektebi’nden arkadaşı, olayı Zebercet’e şöyle anlatır; “*Faruk.. Faruk Bey, af buyurun, kendini asmış dedilerdi de şaşmıştım. Fevziye mektebinde birlikteydik çocukluğumuzda. (...) Ötekilerle pek iyi değildi arası. Bizden buyucek birkaç oğlan bağrıışrdı: ‘Çalışma bak’, ‘Gömleğinin yakası, çekilmiyor cakası’ falan. Bir kıyıya çekilirdi. Ders araları ittikleri, çelme tak-tıkları da olurdu.. Hocaya söylemezdi. Bir gün irice bir oğlan itmişti arkasından; birden dönüp boynuna atıldı; zorla ayır... (koyulaştırmalar benim R.K.)*

- *Boynuna mı atıldı? Nasıl anlamadım.*

- *Birden donup üstüne atıldı, yere yıkıldılar. İki eliyle boynunu sıkıyordu; asıla asıla aldılar üstünden.*

- *Bıraksalar boğar mıydı?*
- *Bilinir mi.. Af buyurun, Faruk Bey neyiniz olur sizin?*
- *Dayım.” (s.77)*

Zebercet, Faruk dayısının yarım bıraktığı bir işi, ortalıkçı kadını -elinden alabilececek birileri olmadığından- boğarak tamamlar; “*Birden abanıp kadının boynunu sıktı.*” (s.58).. Sonra da kendini, yine Faruk dayısı gibi sicimle asacaktır. Onun ölüm biçimi bile, başkalarınca önceden hazırlanmış gibidir.

Görülüyor ki, Zebercet’in dünyaya yönelik eylemleri ödünçlenmiş, ezberlenmiş ilişkiler bütününden müteşekkildir ve bir türlü kendisi olamaz. Bundan dolayı da yaptıkları ile kendi özü arasında özgün, yaratıcı hiçbir değer ilgisi yoktur. Kendi özü ile eylemleri arasında yaratıcı bir açılım bulamayışı, Zebercet’teki gelecek tasarımının yitmesine zemin hazırlar. Gelecek tasarımı olmayan birini, yaşamın anlamına ve kutsallığına inandırmak oldukça güçtür. Rutin işlerin biçimlendirdiği, yönlendirdiği böyle bir insan, Sartre’ın ‘tarihe koşulmuş atı’na benzer. Bu şizofren bilinç, yaşamın bütünü bir anda protesto edebilecek nevrotik açılımları daima içinde barındırır.

D. Mahzene Sızan Işık: Gecikmeli Ankara Treniyle Gelen Kadın

Zebercet, dünyaya sürekli “*kapanan kapı*”lar metaforu ile bağlıdır. Yani iletişimsizdir. Başlangıçta bu iletişimsizlik onun için bir sorun teşkil etmez. Zira bu yalıtılmışlığını anlayacak bir bilinç düzeyinde değildir. O, ortalıkçı kadın gibi kendi iç dünyasında ya da mahzeninde sürekli bir uyku halindedir. Yaşamın tüm atılımları, onun için yarı bir uyku niteliği taşır; hatta cinselliği de tam uyanamaz ve sonunda arzu nesnesini —yani sağlıklı ilişki kurmadığı gölge aketipini/ortalıkçı kadını- yok ederek kendi başarısızlığını örtmeye kalkışır.

Zebercet, bu yarı uyanık haliyle bedbaht bir geçmişin bütün serüvenini bir yazgı olarak benimsediğinin ve bu trajik tükenişi kendinde yeniden deneyimlediğinin farkında değildir. O, adeta yeryüzüne, bu karmaşık olaylar dizgesini yaşasın diye “bırakılmış”tır. Fakat Zebercet, varoluşçu düşüncedeki “bırakılmışlık savunusu” (Sartre, 1985, 70; Ulaş, 2002,1524)’nu anlayabilecek ve eylemleriyle bu bırakılmışlığını bir yöne çevirebilecek bir durumda değildir..Yaşamın tümünü alışkanlıklar ve ona belletilen roller çerçevesinde değerlendirir. Ezberlediği bir ilişkiler bütünü içinde kendini adeta babadan kalma bu otele tutuklamıştır. Öyle ki, dışarı çıkışları bile zorunlu ve belirli zamanlarda olmaktadır; “*olağanüstü bir durum olmazsa yılda ya da iki yılda bir terziye, altı ayda bir keselenmek için hamama. Dört haftada bir saç traşına, ayda bir otelin paralarını İstanbul’a yerleşen Faruk Keçeci’ye göndermek için postaneye giderdi. Yılda bir otelin vergisini de yatırırđı ama bunun için çıkmazdı; postaneye gittiği gun yatırırđı. Her çıkışında özellikle hamama gittiğinde, o yokken otelde kötü bir şey olacakmış gibi tedirginlik duyardı.*” (s.21)

Zebercet'in otelin dışında hep tedirgin olmasını, bilinçaltında etkisinden kurtulamadığı travmatik doğum sendromunun etkisiyle açıklamak mümkündür. Mahzene çekilme veya sığınma şeklinde de değerlendirilebilecek bu kaçış, içgüdüsel bir korunma refleksi ile değerlendirilebilir. Ana rahminden vakitsizce dışarı atılması gibi yeni bir "sürülme" veya yerini kaybetme korkusu, ondaki bütün yaşamsal atımların önüne geçmiştir. Zira, farklı görüntü düzeylerindeki dışlanma biçimleri, onun yurtsuzluğunu adeta yüzüne haykırarak ve topluma, dünyaya yeniden doğumunu engelleyecek bir yoğunluktadır;

1. Ana rahminden (7 aylıkken) dışlanması,
2. Anne-babanın alaylı bir şekilde bu erken doğumu onun sabırsızlığına bağlayarak onu suçlamaları,
3. Adının Zebercet konularak, bu doğum sendromuna sürekli gönderme yapılmış olması,
4. Annenin erken ölümü ile şefkatin mekanından dışlanıp sürülmesi,
5. Okulda arkadaşlarının "Anası oğlan doğurmuş/ Zebercet hamur yoğurmuş" diyerek onun cinsel kimliği ile ilgili yersizliğe işaret etmeleri,
6. Askerde iken gittiği genelev kadının; "Aa küçük askerim gelmiş" şeklindeki onu küçümseyici sözleri,
7. Berberin, konfeksiyoncunun ve polislerin onu yok sayan alaycı tavırları...

Bütün bu dışlamalar, hafife almalar, yok saymalar ve aşağılamalar; edilgin bir kişilik yapısına sahip olan ve pisikanalitik anlamda erkeğin dişil arketip imgesini yani animasını (Jung 1991: 14, Gökeri 1979: 21) bir türlü içselleştiremeyen Zebercet'i içe kapanmaya, mahzene çekilmeye ve bir böcek gibi o karanlık korunakta kendi trajik sonunu yavaş yavaş örmeye iter. Doğrusu, karanlık mahzene bir hayvan gibi sinen bu uyuşmazlıklar kompleksi'nin, kendi durumundan pek de rahatsız olduğu söylenemez. Bu değişmez düzen ve düzenin oluşturduğu rutin yaşam biçimleri, onun varlığını koruyan bir kabuk işlevi görecektir. Derin bir güven bunalımı yaşayan itilmişin, sürekli oturduğu kabuğundan çık(a)mayı, dışarı'nın tehlikelerine karşı yeterince kendini hazırlıklı hissedemeyişinden de kaynaklanır. Bachelard, kendini kabuğun hareketsizliği içine saklayan varlığın "geçici varlık patlamalarına, varlık anaforanmalarına hazırlanmakta" (Bachelard 1996; 131) olduğunu söyler. Zebercet'in sürekli itilmişliğinden beslenen bu kaçış, onu, varlığı topyekün reddetmeye götürecek patolojik nitelikli bir çıkmaza sürükler.

Zebercet'teki bu *ıçe kaçma* ve *kapanma* duygusu, onun şizofren yapısının en önemli göstergesidir. Çünkü bütün şizofrenler için *dışarı*; güvensizdir, tehlikelerle doludur. Dışarı'daki herkesin/ herşeyin kendi varlığını tehdit ettiğini zanneden şizofren, *ıçe kaçma*/ *ıçe çekilme* yoluyla kendini gizlemeye ve korumaya gayret eder. R.D. Laing, Bölünmüş Benlik adlı eserinde "*bir şizofren çok*

şeffaf ve kırılğan bir camdan yapıldığını, ona yönelen bakışın onu parçalara ayıracağını vekendisini delip geçeceğini söyleyebilir" (Laing 1993: 93) derken tam da Zebercet'in incinebilirlik temelli bu şizofrenik kaçış ve kapanma eylemlerine gönderme yapar.

Sorunsal anlamdaki bu dışarı/içeri diyalektiğinin uyumsuzluğu, dikkatimizi ayrıca Zebercet'in birey ve bireyleşme süreçlerindeki aksamalara da yöneltir. Jung, sağlıklı bir bireyleşim süreci (individuation process)'nin ancak dar ve küçük bir ada'ya benzettiği bilinç ile, sonsuz bir okyanus genişliğine ve derinliğine benzettiği bilinçdışı (Jung 1961: 27) değerlerin aydınlık bir zeminde buluşmaları ile oluşacağını söyler. Binlerce yıllık deneyimleri, oluşları içinde barındıran filogenetik anlamdaki ortak bilinçdışı (unconscious), doğrudan değil ama ruhsal yaşantının sembolik yapısal öğeleri olan arketiplerle bilinç düzeyine yansır. Bireyin ruhsal gelişimi, tamamıyla bu farklı varlık-alanları arasındaki akışkanlığa ve uyuma bağlıdır. Bu bağlamda Zebercet, içinde gizil olarak taşıdığı dişil ve doğurgan öğeleri temsil eden anima arketipini tam olarak içselleştiremez. Kırılmış/dökülmüş anılar mağması refakatinde biçimlenen benliği, bu nedenle gerçek dünya ile uyumlu, sağlıklı bir iletişim kuramaz.

Zebercet'in asıl rahatsızlığı, örtük bir anima imgesi sayabileceğimiz Gecikmeli Ankara Treniyle Gelen Kadın'ın gelmesiyle başlar. Zira bu kadın, hastalıklı bir anılar mağması olan bilinçdışından bilinç düzeyine yansıyan ilk olumlu imge aktarımıdır. Yıllarca içselleştiremediği gölge nitelikli anima arketipi, onu, kendisiyle yüzleşmeye ve dünya ile uyuma davet edecektir. Bundan sonra Zebercet ilk defa kurallarını bozarak rutin kuşatmaların ötesinde 'kabuğundan dışarı çıkma'ya başlayacaktır; ilk defa günü dolmadan berbere gider; ihtiyacı yokken kendine yeni ceket, pantolon, kazak ve takıma uyacağı önerilen kara ayakkabıları satın alır. Fakat yine de "*geldiği yoldan otele dön(meyi)*" (s.23) ihmal etmez. Ancak bütün bu yüzeysel ve gecikmiş değişimler, onu sağlıklı bir içbenlik/tümbenlik (self) algısına taşıyamaz. Zebercet'in içinde bulunduğu *pisşik karmaşayı* "*değiştirilmeyen yol*" metaforu ile, dışarı'ya çıkma gayretindeki yüzeyselliği de "*sinemaya gitme*", "*pantolon, kazak alma*", "*sakal traş olma*" gibi basit, dışsal değişimlerden medet umması ile açıklayabiliriz. Jung, engellenmiş ruhsal bir durumun coşkulu ve canlı bir imgesi saydığı karmaşanın, istemli davranışlarla kolayca değiştirilemeyecek derecede bağımsız olduğunu ve bilinçaltı bir değer olarak kişiyi daima yönlendirdiğini söyler (Jung, 1997, 144) Ana rahminden başlayan şok dışlanmalar, Zebercet'in ruhunda derin yaralar açmış ve ruhsal bütünlüğünün parçalanmasına neden olmuştur. Bu zavallı otel katibinin, yaşamın bütünlüğünü kavrayamayışının temelinde böylesi bir karmaşanın varlığına özellikle işaret etmek gerekir.

Gecikmeli Ankara treniyle gelen kadın, bu tekdüzeliğin sarmalında körleşmiş Zebercet dünyasını bir anlık aydınlatıp geçer; onu, sıradışı davranışlara iterek kabuğunu kırmaya, bilinçaltındaki gölge arketipi ile barışarak bu çetin karmaşa'dan

çıkarmaya ve ruhsal bütünlüğünü yeniden kurmaya zorlar. Ne var ki, mahzene bir ışık gibi sızan bu kadının ondaki izdüşümü ve bu izdüşümün zorladığı değişim de; yaşamın aydınlık yüzünü, bütünlüğünü simgeleyen kadın gibi “**gecikmeli**” gelmiştir. Zebercet, köklerini tam olarak anlayamadığı bu “gecikmeli” uyanışa intibak edemeyecektir. Gecikmişliğini, zamana yenilmişliği yüzüne haykıran bu apansız geliş, ne yazık ki, onda yeni bir yaşam atılımı sağlayacak enerjiyi bulamayacaktır. Zebercet mahzenini bir anda yalayıp geçen ve yaşamın kutsal çağrısını simgeleyen bu ışık, onun kısa bir süre de olsa kendini görmesini sağlayacak; ancak mahzendeki trajik yazgıları yaşamasını önleyemeyecektir.

Çünkü o, mahzendeki trajik yazgıların öne sürdüğü yarım kalmış bir yaşam taslağıdır; hiçbir yere ve hiçbir zamana ait değildir. Fiziksel anlamdaki dünyaya doğuşu ne kadar erkence ve zamansız ise, Gecikmeli Ankara treniye gelen kadının sağlayacağı uyanış ve dışarı çıkış o kadar geç ve zamansız olacaktır. Tinsel anlamdaki bu ikinci doğuşu sağlayamayan Zebercet’in, bu yüzden yaşamın özgünlüğüne, bir defalığına ve kutsallığına dair hiçbir inancı yoktur; tükenişi, yaşama olan bu inançsızlığından beslenir.

Köklü bir yurtsuzluk duygusunun öne sürdüğü Zebercet, ortalıkçı kadını boğduktan sonra adliyeye giderek dinleyici konumunda duruşmaları takip eder. Gerdek gecesi karısını öldüren Ahmet Kuruca’ya yargıcın sorduğu sorulara, o, kendi sorgulanıyormuşçasına yanıtlar verir. Fakat bütün bu sorgular, tutanaklar, savcılar ve zabıtlar onu sıkıkmaktadır. Böylesine uzun sorgulamalara ve deşifre edilmeye asla tahammülü yoktur. Yaptıklarına karşı verilecek cezanın kısa, kesin ve yaygarasız olmasını arzular. Bunun için belleğinin anılar mağmasındaki intihar dosyalarına yönelir ve bilinçaltı bir itkiyle intihar ederek; dünyadaki parçalanmışlığını bütünlüğe, anlamsızlığını anlama ve süreksizliğini -yaşamı reddeden yakınlıklarına (Faruk dayı, Nurettin, anne, baba, hala vd) katılarak- sürekliliğe dönüştürmek ister.

Annesi ve kendisinin, “ev” olarak kullanıldığı vakitlerde içinde doğdukları, ama, şimdi’de bu işlevinden yalıtılarak bütün içtenlik değerlerinden arındırılan ‘ANAYURT OTELI’nde kendini asan Zebercet’in “*donun sol paçasından fildişi renginde koyuca bir sıvı*” (s.108) şeklinde akan menisi; bütün itilmiş, yadsınmış, yoksayılmış ve tüketilmiş yaşamlar adına şizofren bir dünyanın üzerine damlar. Yine dayısından ödünçlediği bir ölüm biçimiyle dünyamızı terk eden Zebercet, lanetli yazgısını “genetik taşıyıcı” bir unsur olan “meni” simgesiyle bütün bir dünyaya bulaştırmış olur. Böylece Zebercet, genetik mirasçıları sayabileceğimiz; ihmal edilen, yok sayılan, varlık –alanı ihlal ve iğfal edilen her bireyde, yeniden karşımıza çıkabilecek bir bilinçaltı arketipine dönüşür.. Bu arketip, tohumlarını içimizde taşıdığımız felaketlerin, kaçınılmazlığına ve her an açılabilir olacak döngüselliklerine de işaret eder.

Kaynakça

- Atılğan, Yusuf (2000). *Anayurt Otelı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Bachelard, Gaston (1996) *Mekanın Poetikası* (Çev.Aykut Derman), Kesit Yayıncılık, İstanbul
- Gökeri, A.I. (1979) *Arketiplere Dayanan Yeni Bir İnceleme Yönteminin Tanıtılarak İngiliz ve Türk edebiyatında Bazı Romans ve Epik Niteliğinde Yapılara Uygulanması*, (Yayınlanmamış Doktora tezi), DTCF, Ankara
- Jung, C.G. (1961) *Psychological Reflections*, (Selections, Edited by Jolande Jacobi), Haper Torchbooks, New York
- Jung, C.G. (1991) *Psyche and Symbol*, Bolingen Series XX, Princeton University Press, New Jersey
- Jung, C.G. (1997) *Bilinç ve Bilinçaltının İşlevi*, (Çev. Engin Büyükinal), Say Yayınları, İstanbul
- Korkmaz, Ramazan (2002) “Romanda Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerlerin Görüntü Seviyeleri Üzerine Bazı Öneriler”, *Scholarly Depth and Accuracy, A Festschrift to Lars Johanson/ Lars Johanson Armağanı*, (Editörler: N.Demir-F.Turan), Grafiker Yayınları, Ankara
- Laing, R D. (1993) *Bolunmuş Benlik*, (Çev.Selçuk Çelik), Kabalıcı Yayınları,
- Sartre, Jean- Paul (1985) *Varoluşçuluk (Existentialisme)*, (Çev. Asım Bezirci), Say Yayınları, İstanbul
- Ulaş, Sarp Erk (2002) *Felsefe Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara